

פחד דוד

פרשת פנחס

י"ז תמוז תשע"ו

828

י"ל ע"י מוסדות "אורות חיים ומשה" ישראל

בנשיאות בנש"ק מורנו ורבנו הגה"צ רבי דוד חנניה פינטו שליט"א

בן הצדיק המלוב"ן רבי משה אהרן פינטו זצ"ל ונכד הצדיק הקדוש המלוב"ן רבי חיים פינטו זיע"א

שיחה שבועית לפרשת השבוע מאת מו"ר הגה"צ רבי דוד חנניה פינטו שליט"א

משכיל לדוד

שכר מצוה - מצוה

"לכן אמר הנני נותן לו את בריתי שלום"

(במדבר כה, י-יב)

הקב"ה אומר למשה שילך אל פינחס ויבשרו שכשכר על כך שהוא קינא את קנאת ה' והרג את זמרי בן סלוא נשיא שבט שמעון יחד עם המדינית כזבי בת צור, הוא יזכה ל"הנני נותן לו את בריתי שלום". ומשמעות ברכה זו, שפינחס יהווה את סמל השלום ויזכה להשכין שלמות רבים בעולם.

חז"ל (קידושין לט, ב) אומרים - "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא", ופירושו שאין הקב"ה מעניק שכר בזה העולם על מצוות שבין אדם למקום אלא רק על מצוות שבין אדם לחברו שיש מהם שאוכל מפירותיהם בעולם הזה, ועתיד אדם לקבל את שכרו על מצוות שבינו לבין קונו בעולם הבא.

ולאור הדברים הללו נשאלת השאלה, כיצד ניתן להסביר את הדבר שפינחס קיבל שכר בעולם הזה על כך שקינא את קנאת ה', הרי פעולתו זו של פינחס היתה בגדר מצוה של בין אדם למקום, אם כן קשה מפני מה העניק לו הקב"ה שכר על מעשהו בזה העולם, כדכתיב "הנני נותן לו את בריתי שלום".

ונראה להשיב שהשכר לו זכה פינחס בזה העולם, שונה באופן מהותי מן השכר שדרך מלך בשר ודם לתת לעושי דברו, ולהבדיל, כפי שנתפרסם במדינת מרוקו על מלך מרוקו שאחד מן העם הצילו מהתנקשות בחייו, וכאות תודה והכרת הטוב על כך, מינהו לתפקיד בכיר בממלכתו, ועל ידי כך יהיה קרוב תמיד למלך, ויראה בו המלך ויזכור שהציל את חייו.

אך מנגד, שכרו של פינחס לא היה בגדר דבר גשמי אותו ניתן לחוש באופן ממשי, אלא שכר שהוא בגדר "שכר מצוה - מצוה", והיינו שבזכות כך שהשתדל לקנא את קנאת ה' ולהביא שלום על עם ישראל, הקב"ה זיכהו להיות מעורב כל ימיו בהשכנת שלום בין ישראל לאביהם, וכך מצוה גוררת מצוה ומצטרפת לחשבון גדול, אותו יפרע הקב"ה לפינחס בעולם הבא.

סיפרה לי פעם אשה, שבעלה יושב והוגה בתורה יומם ולילה, ומרוב שקיעותו בדברי התורה הוא מנותק מן הנעשה בזה העולם. באותה תקופה שסיפרה לי האשה את זה המעשה, התנהל הרישום לשיבות הקדושות, ופנה הבן אל אביו בבקשה שיפעל למענו באחת השיבות הקדושות בכדי להבטיח את מקומו לקראת שנת הלימודים הבאה. האב אמר לבנו שהוא יכול להיות רגוע, והוא אכן ינסה לברר על דרכים להתקבל לאותה ישיבה. לאחר שעברו מספר ימים, שאלה האשה את בעלה האם אכן הוא בירר אודות הישיבה, ואמר לה שהענין פרח מזכרונו והוא יקח את הדברים לתשומת ליבו.

למחרת נסע האב באוטובוס, ולידו התיישב אדם מכובד אשר הקשה לפניו קושיה בלימוד, בה הוא מתקשה זמן רב, האב השיב לאותו תלמיד חכם מינה וביה, והלה היה

מרוצה עד מאוד ובא על סיפוקו מן התשובה שקיבל בעודם באים בדברים זה עם זה, סיפר האב שהוא מחפש לבנו ישיבה לשנת הלימודים הבאה, ואילו הרב השני אמר שהוא עובד בישיבה פלונית, והוסיף ואמר שהאב יכול להסיר כל דאגה מליבו ולראות את בנו כמסודר ומקובל, היות ואם זה האב תלמיד חכם, הרי שזכות גדולה לישיבה שהבן יהיה בין שורותיה.

וממעשה זה רואים במוחש כיצד השקוד בלימוד התורה, מלאכתו נעשית על ידי אחרים, שהעסוק בעול תורה, מסירים ממנו עול דרך ארץ, היות ובזמן שאדם מוסר נפשו למען לימוד התורה ולמען שמו יתברך, הקב"ה מזמן לפתחו סיעתא דשמיא מבלי שיצטרך לטרוח כלל, כפי שמצינו אצל פינחס שקידש במעשיו שם שמים רבים ולכן זכה שהקב"ה העניק לו הזדמנויות להשכנת שלום מבלי שיטרח למען כך, ועל ידי אותן הזדמנויות, יזכה ששכרו יהיה רב מן השמים.

וכיצד זכה פינחס להגיע ולרכוש את זו המדרגה, מתוך כך שנאמר עליו (במדבר כה, ז) "ויקם מתוך העדה", ומשמע מפסוק זה, שפינחס היה מצוי עם גדולי הדור והסנהדרין ומתפלפל עימם בדברי תורה, ואילו עם ישראל שנאמר עליהם שהם יושבים בשיטים, הגיעו עד לשפל המדרגה שזנו עם בנות מואב והתדרדרו לשפל המדרגה בכך שעבדו לעבודה זרה המגונה והשפילה ביותר - בעל פעור.

ונראה לומר מתוך כך, שכאשר אדם יושב בטל ורפה ממלאכת התורה, סופו להגיע לידי חטאים גדולים, כיון שהישיבה בבטלה מזמינה על האדם את יצרו הרע המסיתו ומדחיו לדרך הרע. ולעומת זאת, פינחס שישב בתוך העדה והסתופף בין זקני הדור, זכה שיתקדש שם שמים על ידו, ולברכה מיוחדת מאת ה' יתברך - "הנני נותן לו את בריתי שלום".

והנה לא פעם מתעוררת השאלה מהו גדר עוון ביטול תורה, האם כל פעם שאדם סוגר את הספר, עולה עליו שביטול תורה, ואם אכן זו המציאות, הרי שהיא קשה וכואבת מאוד, היות ומה יעשה אדם ולא יחטא בזה העוון.

וחשבתי לומר שאף בשעה שאדם סוגר את הספר ויוצא מבית המדרש, ליבו ומחשבתו צריכים להיות נתונים בדברי התורה הקדושה, והיינו שירגיש בעצמו שלא התנתק כליל מן הלימוד, אלא לקח הפוגה קצרה כדי לאגור כוחות נוספים על מנת שיוכל ללמוד אחר כך ביתר שאת. וכן כאשר אדם אוכל או ישן, יחוש בכל איבריו שזו האכילה וזו השינה אינם לצורך מילוי תאוות חומריות בעלמא, אלא לשם לימוד התורה, שעל ידי האכילה והשינה, גופו יתחזק ויתגבר כארי לעבודת הבורא.

וכפי שהזכרנו לעיל, אף פינחס שהוכיח במעשהו ובקנאותו את הרצון לשמר את שלומו של הקב"ה בעולם, זכה לשכר מצוה מצוה, בכך שהקב"ה זימן לפתחו עוד מקרים נוספים בהם הוא השכין שלום בין ישראל לאביהם שבשמים.

ירושלים תל אביב חיפה באר שבע

הדלקת נרות 19:07 | 19:22 | 19:15 | 19:23

מוצאי שבת 20:23 | 20:25 | 20:26 | 20:24

רבינו תם 20:59 | 20:57 | 21:00 | 20:58

הילולא דצדיקיא

יז - רבינו יהודה בן הרא"ש

יח - רבי יוסף קאפה

יט - רבי בן ציון אבא שאול ראש ישיבת 'פורת יוסף'

כ - רבי אברהם חיים נאה

כא - רבי רחמים נהורי אב"ד פריז

כב - רבי שלמה מקרלין הי"ד

כג - רבי משה קורדובירו

כד - רבי יהושע ברדוגו

המעוניין לקבל את העלון בדוא"ל ישלה הודעה: p@hpinto.org.il

במסילה נעלה

שביבי אמונה ובטחון מפנקסו של מו"ר
הגה"צ רבי דוד חנניה פינטו שליט"א

צדקתו עומדת לעד

עמותת החסד 'חסד חיים' הפועלת בצרפת, קשורה אף היא למוסדותינו הקדושים, וכשמה כן היא - דואגת לעניים ומטפלת בכל צרכיהן של משפחות מעוטות יכולת בעיר ליאון שבצרפת, וכל כולה רק חסד וצדקה.

לצורך גיוס הכספים המחולקים במשך השנה לעניים ולנזקקים, עורכים מנהלי העמותה מידי תקופה דינר גדול, ומזמינים גם אותי להשתתף בו ולפרוש עליו חסות.

באחת השנים, בערב בו נקבע להיות הדינר החשוב, שרר מזג אויר חורפי במיוחד. שלג כבד כיסה את כל צרפת, וכמעשה שטן תוכנן להיות באותו הערב גם משחק כדורגל גדול, אשר מושך אליו צופים רבים, וביניהם תורמי העמותה הנכבדים ועוד אורחים שונים שהוזמנו לדינר.

ביום הדינר המתוכנן פנו אליי מארגני הערב ששמעו על מועד המשחק הגדול, וטענו בהיגיון רב שבודאי לא יבואו אנשים רבים לדינר הלילה. ופירושו הדבר הוא שאולי לא נצליח לכסות

אפילו את הוצאות הדינר המרובות, מכספי התורמים המעטים שכן יופיעו.

ולא די בדאגה הזאת, המארגנים היקרים הוסיפו וסיפרו לי כי בעלת הקייטרינג האחראית על הכנת האוכל לאירוע, דורשת לקבל את התשלום עבור האוכל עוד לפני האירוע, משום שהיא חוששת ששכרה לא ישולם לה לאחר מכן. ולפיכך הם אובדי עצות מהיכן ישיגו כעת סכום של ארבעה עשר אלף דולר כדי לשלם לה כבקשתה.

צר היה לי לשמוע על דאגתם של המארגנים בקשר לאירוע המתוכנן, והשתדלתי להרגיע אותם בדברי אמונה ובטחון בקב"ה שלא יעזבנו ולא ייטשנו וישלח לנו אורחים רבים ותורמים לדינר המתוכנן.

אחר כך נפניתי לחשוב מהיכן נוכל לשלם לבעלת הקייטרינג את שכרה מראש, ולפתע נזכרתי כי בכיסי נמצא בדיוק את אותו סכום הכסף הנצרך.

אמנם סכום כסף זה יועד מלכתחילה עבור הישיבה, ועד הצהריים אני זקוק לו בחזרה. אך האמנתי בקב"ה שיחזיר לי את הכסף במועדו, מתוך מחשבה שהנה אני עושה את הדבר הנכון לרגע זה ומשלם את שכרה של המבשלת, והקב"ה ידאג למחסורי בהמשך היום. וכך שלחתי את ידי אל כיסי והוצאתי

את הסכום הנדרש להוצאות הארוחה. חלפה שעה קלה, והנה בא לפניי יהודי חסיד מחסידי חב"ד, ואמר לי שהוא שמע על ברכותיי המסוגלות בזכות אבותיי הקדושים זיע"א, וברצונו כעת לתרום סכום כסף לצדקה, ובזכות התרומה הוא מבקש את ברכתי על ענייניו השונים.

הייתי המום. לא יכולתי להסתיר את התפעלותי הרבה מהמהירות שבה הקב"ה פרע את חובו כלפי הישיבה הקדושה, ומיהרתי לשתף את היהודי שניצב לפניי בסיפור כולו. סיפרתי לו עד כמה הייתי זקוק לכסף שישב אלי, וכיצד גמל עימי הקב"ה על מעשי.

בנוסף, למדתי מנס מופלא זה, שאם ארגון הדינר מלווה בניסי ה', קל וחומר שנזכה לראות בעזרתו יתברך ברכה והצלחה במהלך הערב עצמו.

בחסדי שמים המרובים, זכינו ונעשה קידוש ה' גדול במעמד הדינר, וההכנסות לעמותת החסד 'חסד חיים' היו גבוהות בסכומים נכבדים. ומרוב התרגשותי מחסדי ה' עלינו, תרמתי גם אני במהלך הערב לארגון החסד את אותו הסכום ששב אליי באופן מופלא כל כך.

בטוב טעם

טעמי מנהגי ישראל

המנהג לאכול ביצים בסעודת שחרית של שבת קודש.

וזאת מפני אבלו של משה רבינו ע"ה שמת ביום שבת קודש.

ומנהג החסידים לאכול ביצה עם בצל קצוץ, לפי שבני ישראל טעמו במן כל המאכלים חוץ מחמשה מינים, ואחד מהם הוא הבצל. ולפיכך אוכלים בצל בשבת שלא יכלו לטעום אותו במן.

במרה מפטירין

הפטרת השבוע:

"ויד ה' היתה אל אליהו". (מלכים א'; יח-ט)

הקשר לפרשה: בהפטרה מסופר על אליהו זכור לטוב שקנא את קנאת ה' על בני ישראל, שהוא מענין הפרשה שבה מוזכר פינחס שקנא את קנאת ה' ובכך כיפר על בני ישראל ועצר את המגיפה.

נצור לשונך

תולה ארץ על בלימה

לשון חדה מחרב

גם מי שמחזיק במדת השתיקה כל אחד יכול לגלות לו סודותיו, כיון שאינו רגיל ברוב דברים לא יגלה, ועוד אינו רגיל ברכילות. ועל זה נאמר "מות וחיים ביד לשון". כי אדם עושה בלשונו יותר ממה שעושה בחרבו, כי האדם עומד כאן ומוסר חברו הרחוק ממנו למיתה, אבל החרב אינה ממיתה אלא בסמוך לה. לכך נבראו באדם שתי עינים ושתי אזנים ושתי נחירים ופה אחד, לומר שימעט בדבור.

מן האוצר

ממשנתו של מו"ר הגה"צ
רבי דוד חנניה פינטו שליט"א

איברי הגוף כנגד איברי הנשמה

"וירא פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו". (במדבר כה, ז)

ראיתי לכ"ק זקני הקדוש רבי חיים ויטאל זיע"א (שערי קדושה א, א) שאומר שבגוף האדם ישנם תרי"ג איברים וגידים, כנגד תרי"ג מצוות, כך שכל איבר ואיבר בגופו של האדם הוא כנגד מצוה מסוימת. ומוסיף רבי חיים ויטאל ואומר שכשם שבגוף ישנם תרי"ג איברים כנגד תרי"ג מצוות, כך גם בנשמה ישנם תרי"ג איברים המקבילים לתרי"ג מצוות. וכשקראתי את אלו הדברים היה קשה לי מאוד להבין את משמעותם, שהרי הנשמה היא דבר רוחני מרום ונשגב, ומה לה ולתרי"ג איברים וגידים חומריים כחומר הגוף.

ולאחר הרהור ומחשבה הגעתי לידי מסקנה שהגוף בתכליתו הינו חומרי וגשמי ועל כן מטבעו לא ימשך כלל לקיים מצוות, ובהיות שהגוף מצידו אינו חפץ להתנזר מהתאוה ולהתעלות בקיום מצוות שהינן כנגד האיברים הנתונים בו, על כן ברא הקב"ה גם בנשמה תרי"ג מצוות שהם כנגד איברי הגוף, ולמעשה איברי הנשמה הם רוחניים, והם אלו המעניקים כוח לגוף להתגבר על חומריותו ולקיים את המצוות. ולולא אותם איברים הנתונים בנשמה, הגוף מצידו לא היה נמשך כלל לקיים מצוות ועל כן מה היתה רעה אחריתו של האדם.

והקב"ה שהינו בוחן כליות ולב, מכיר ויודע את תכונות נפשו של האדם ולכך יצר איברים גם בנשמתו הקדושה והטהורה על מנת שהם אלו שיזרזו את הגוף לקיים את המצוות שכנגד האיברים הנתונים בו.

משום כך כתוב "חדשים לבקרים רבה אמונתך" (איכה ג, כג). ומשמע שהנשמה שיורדת בכל בוקר לגוף, מעניקה מרץ וחיות לגוף, כדי שיתגבר על טבעו החומרי וימהר לקיים מצוות. כי הנשמה יורדת כל בוקר מן השמים עם כוחות של קדושה והיא מקדשת את הגוף.

מצינו שכאשר פינחס מבחין בזמרי בן סלוא חוטא עם המדינית, הוא ממהר לקחת רומח בידו ומכה את שניהם במכה אחת. כנאמר (במדבר כה, ז) "ויקם מתוך העדה ויקח רומח בידו", ושואל על כך הזוהר הקדוש (עי' ח"ג רלז, א) - מדוע הדגישה התורה שפינחס לקח את הרומח בידו, וכי יעלה על הדעת שהוא אחז את הרומח ברגלו או בכל איבר אחר. ומבאר הזוהר הקדוש שפינחס לקח על עצמו לקדש שם שמים ברמ"ח איבריו, וזה הפירוש "ויקח רומח בידו".

אלא שעדיין קשה, ומה עם השם"ה גידים שהיו מעורבים בזה גם כן. ונראה לבאר שהמילה "בידו" עולה בגימטריא עם הכולל כמילה "גידו", ומשמע שפינחס רתם את כל איבריו וגידיו לצורך קיום מצוה חשובה זו של "ובערת הרע מקרבך".

ומעתה מבואר מניין שאב פינחס את הכוח לעשות כן, מתוך נשמתו המורכבת מתרי"ג איברים וגידים רוחניים המשפיעים על האיברים והגידים הגשמיים, כמו שהבאנו מדברי הקדוש רבי חיים ויטאל זיע"א.

אמרי שפר

מדרשי חז"ל על פרשת השבוע

חכמת הידים

"קח לך את יהושע בן נון איש אשר רוח בו וסמכת את ידך עליו". (במדבר כז, יח)

משה לא בפיו בלבד היה מלא חכמה, אלא אף ידיו מטיפות חכמה, שנאמר "וסמכת את ידך עליו", וכתוב "ויסמך משה את ידיו עליו", וכתוב "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה" וגו'. ("מדרש ילמדנו")

סוף הכבוד לבוא

"ונתתה מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל". (במדבר כז, כ)

למען ישמעו כל עדת בני ישראל - שיהו נוהגין בו בכבוד וביראה כדרך שנוהגין בך, לפי שהיה משה סבור שבניו יורשין מקומו ונוטלין שררותו - התחיל מבקש מאת הקדוש ברוך הוא יפקוד ה'.

אמר לו הקדוש ברוך הוא: משה! לא כמו שאתה סבור, אין בניך יורשין את מקומך. אתה יודע שהרבה שרתך יהושע והרבה חלק לך כבוד, והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך לסדר הספסלין ופורס את המחצלאות - הוא יטול שררות. לקיים מה שנאמר "נוצר תאנה יאכל פריה". ("ילקוט שמעוני")

כפרה גמורה

"זה האשה אשר תקריבו לה' כבשים בני שנה תמימים". (כח, ג)

לא שניהם בבת אחת, אלא "את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים".

אמר רבי יהודא ב"ר סימון: מעולם לא היה אדם בירושלים ובידו עוון. כיצד? תמיד של שחר - מכפר על עבירות שבלילה, ושל בין הערבים - מכפר על עבירות שנעשו ביום. ומכל מקום לא לן אדם בירושלים ובידו עון שנאמר (ישעיה א) "צדק ילין בה" וגו'.

אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל: בעולם הזה אתם מקריבין לפני לחם הפנים וקרבנות, לעולם הבא אני אערוך לכם שלחן גדול ויהיו עובדי כוכבים רואין ובושים, שנאמר (תהלים כ"ג) "תערוך לפני שלחן נגד צוררי דשנת בשמן ראשי כוסי רוויה". וכן הוא אומר (ישעיהו ס"ה) "הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו הנה עבדי ישתו ואתם תצמאו". ("במדבר רבה")

מענינא
דיומא

השנה חל יום י"ז בתמוז בשבת קודש, ולפיכך נדחית התענית ליום ראשון, י"ח בתמוז. בקרב קהילות הספרדים ועדות המזרח נהוג להכריז על התענית בשבת. חמשה דברים רעים, כך מציינים חז"ל, ארעו ביום שבעה עשר לחודש תמוז: נשתברו הלוחות הראשונות. בוטל התמיד. הובקעה העיר. שרף אפוסטמוס הרשע את התורה. הועמד צלם בהיכל.

נשתברו הלוחות

בשביעי בסיון לאחר מתן תורה, חזר משה ועלה להר סיני (שעז"ן היה באיסור גישה לכל העם שהוזהרו עליה קודם מתן תורה) ללמוד מפי הגבורה כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה של תורה, ולקבל את לוחות העדות. כשעלה משה למרום אמר להם לישראל: לסוף ארבעים יום, בתחילת שש (שעות ביום) אני בא ומביא לכם את התורה. הם סבורים שאותו יום שעלה בו, מן המניין היה, והוא אמר להם ארבעים יום שלמים, יום - ולילה עמו. ויום עליתו - אין לילה עמו. שהרי בשביעי בסיון עלה, נמצא יום הארבעים, בשבעה עשר בתמוז היה.

בששה עשר בא שטן וערבב את העולם והראה דמות חושך ואפלה, דמות ענן וערפל וערבוביא, לומר, ודאי מת משה, שהרי באו כבר שש שעות ולא בא.

אמר להם השטן: משה רבכם, היכן הוא? אמרו לו: עלה למרום. אמר להם: באו שש! - ולא השגיחו עליו. - מת! - ולא השגיחו עליו. הראה להם דמות מיטתו. באו לאהרן בערבוביא במהומה ובטרוף הדעת, ואמרו לו: עשה לנו אלהים!

למחרת ירד משה מההר ובשעה שנתן לו הקדוש ברוך הוא למשה את הלוחות, היו סובלין את עצמם; כיון שירד וקרב אל המחנה וראה את העגל, פרח אותו הכתב מעליהם ונמצאו כבדים על ידיו של משה. מיד - וַיִּחַר אֵף מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִגְדּוֹ.

גם בחורבן בית ראשון הובקעה העיר בתמוז, בתשיעי בו. אך מכיון שאין להטריח את הציבור יותר מדי, אין קובעין שני ימי צום סמוכים זה לזה, לכך קבעוהו ביום י"ז בתמוז - לפי שחורבן בית שני חמור לנו יותר.

בוטל התמיד

בימי חורבן הבית הראשון היה מעשה, שבתשעה לתמוז נבקעה חומת ירושלים ופרצו האויבים לתוך העיר ועשו בה שמות, אבל להיכל ה' לא יכלו האויבים להיכנס, כי התבצרו בו הכהנים ועשו שם עבודת האלקים עד ליום ז' באב. ואולם כבשים להקרבת התמידים בכל יום, חסרו להם מיום י"ג בתמוז, שלעולם היו בעזרה כבשים מבוקרים ממומים כדי הקרבה לארבעה ימים. מיום י"ג בתמוז ואילך שחדו את החילות שצרו עליהם מבחוץ: שלשלו להם כסף וזהב, והם העלו להם כבשים. וכך היו עושים עד יום שבעה עשר בתמוז.

הובקעה העיר

מעשה זה היה בחורבן בית שני כשחומת ירושלים נבקעה ביום י"ז לחודש תמוז כאשר טיטוס וחילותיו פרצו לעיר. ואילו בחורבן הבית הראשון שבימי צדקיהו המלך, כתוב (ירמיה נב): בַּחֲדָשׁ הַרְבִּיעִי בְּתִשְׁעָה לַחֲדָשׁ, וַיִּחַק הַרְעָב בְּעִיר וְלֹא הָיָה לָחֶם לָעַם הָאָרֶץ. וַתִּבָּקַע הָעִיר וְכָל אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה יִבְרָחוּ וַיָּצֵאוּ מִהָעִיר לַיְלָה וגו'.

ובירושלמי אמרו, שגם בחורבן בית ראשון הובקעה העיר בי"ז בתמוז, אלא שמפני הצרות האיומות שהיו אז, נתקלקלו להם החשבונות וחשבו כי היה הדבר בתשעה בתמוז.

ואף על פי שהקדוש ברוך הוא ידע והנביא ידע, הוא כתב ביד הנביא ירמיהו בתשעה לחדש כפי שסבר העם, כדי להראות שכביכול עמם הוא בצרה, וכביכול, אפילו חשבונותיו שלו נתקלקלו, מה שאין הפה יכול לדבר ולא האוזן יכולה לשמוע.

שרף אפוסטמוס את התורה

מאורע זה שנזכר במשנה, אין פרטיו ידועים מן המקורות הראשונים. בירושלמי רק נזכר: היכן שרפה? ר' אחא אומר: במעברות של לוד; ורבנן אומרים: במעברות של טרלוסא.

האחרונים משערים שמעשה זה מתייחס לתקופת הנציב הרומאי קומנוס. המעשה היה כשש עשרה שנה לפני המרד הגדול ברומאים. בעת ההיא התגרו חילותיו של הנציב היהודים ובקדשיהם והיו מהומות גדולות ששקטו אחרי כן, ועל אותה עת מספר יוספוס פלביוס כדברים האלה:

"ואחרי הפורענות הזאת (כשעשרת אלפים איש נהרגו בהר הבית בגלל מהומה שנגרמה על ידי הרומאים) קמה מבוכה חדשה בגלל מעשה שוד, כי בדרך המלך על יד בית חורון

התנפלו שודדים על כבודת סטפנוס, אחד מעבדי הקיסר, ובזזו את כולה. קומנוס שלח את אנשי צבאו אל הכפרים הסמוכים למקום השוד וצָוָה לאסור את יושביהם ולהביאם אליו, כי מצא בהם עוון שלא רדפו אחר השודדים לתפושם, ואחד מאנשי הצבא תפס את ספר התורה הקדושה באחד הכפרים, וקרע אותו והשליכו באש, מכל העברים חרדו היהודים, כאילו היתה כל ארצם לנגדם למאכולת אש. לבשורה הראשונה נזעקו כולם ברוח קנאתם הרבה לקדשיהם, וכחצים עפים מכלי קלע, רצו אל קיסריה לחלות את פני קומנוס. לבל ימנע את מעשה נקמתו, באיש אשר הרבה לחרף את אלקיהם ואת תורתם. הנציב הבין כי לא תשקוט סערת העם עד אשר יפיס את רוחו, ועל כן גזרו להביא את איש הצבא ולהעלות אותו לגרדום, בין מערכות המתלוננים עליו, והיהודים שבו אל עריהם".

לפי השערה זו היה אותו מעשה בי"ז בתמוז כמה שנים קודם החורבן השני. ונתחלף שם סטפנוס באפוסטמוס, וחילופי שם כאלה מצויים רבים.

הועמד צלם בהיכל

יש מפרשים, שגם זה ממעשה אפוסטמוס הרשע שעשה באותו יום, בשבעה עשר בתמוז; ויש מפרשים אותו על הצלם שעשה מנשה המלך והעמידו בהיכל, ואותו היום י"ז בתמוז היה גם כן.

ימי שלום ואמת

לעתיד לבוא, כך התנבא זכריה הנביא לאחר חורבן בית ראשון, כל הצומות; תשעה באב, י"ז בתמוז, עשרה בטבת וצום גדליה, יהפכו לימי ששון ולשמחה, וכך אומר זכריה הנביא:

"כֹּה אָמַר ה' צְבֹאוֹת צוֹם הַרְבִּיעִי וצוֹם הַחֲמִישִׁי יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשִׁשּׁוֹן וּשְׂמֵחָה וּלְמוֹעֲדִים טוֹבִים וְהָאֲמֵת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְבּוּ" (זכריה ח. יט).

עם זאת עלינו לדעת שחז"ל הגבילו את הכניסה לאותם הימים, לא כולם יזכו להגיע לאחרית הימים ולראות בטוב ירושלים. ומהו התנאי בכדי לזכות ולהגיע לאותם הימים הטובים? בכך שכל יהודי צריך להצטער על חורבן בית המקדש ולחוש את כאב השכינה הקדושה שזועקת על עצם היותה בגלות. כפי שאמרו (תענית דף ל:): "כל המתאבל על ירושלים - זוכה ורואה בשמחתה, ושאינו מתאבל על ירושלים - אינו רואה בשמחתה".